

Lietuvos ekonomikos apžvalga

2019 m. rugsėjo 11 d.

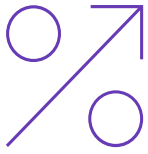
Nr. 70

Ar atlaikys Lietuvos ekonomiką nešantys Ikaro sparnai?

Praėjo trys mėnesiai nuo paskutinės Lietuvos ekonomikos apžvalgos. Galima tik pasidžiaugti, kad Lietuvos ekonomikos plėtra toliau viršija prognozuotą augimo mastą. Tačiau lūkesčiai dėl pasaulio ekonomikos plėtros 2020 metais tapo dar prastesni. Panašu, kad net ir palankiai susiklosčius scenarijui Europos ekonomikai kiti metai bus vangūs. Manome, kad Lietuvai nei šių metų pabaigoje, nei 2020 metais išlaikyti tokio eksporto augimo tempo, koks buvo pirmą pusmetį, nepavyks. Atsargesnį įmonių požiūrį ateityje rodo net tik lėčiau augančios privataus sektoriaus investicijos, bet ir kukliau didėjantis darbo užmokestis privačiame sektoriuje. Prognozuojame, kad šiemet Lietuvos BVP padidės 3,6 proc., tačiau pokytis gali būti ir dar didesnis, jeigu grūdų derlius šalyje galiausiai bus geresnis, negu tikėjomės. Kitąmet ekonomikos augimas sulėtės iki 2,4 procento. Esant dideliame neapibrėžtumui, pagrįstai ir kartais perdėtai baime, visiems mums svarbu neužstrigti sprendžiant neilgo laikotarpio problemas, o nuolat dirbti siekiant ilgalaikių ekonomikos augimo tikslų.

Tadas Povilauskas
SEB banko ekonomistas
(8 5) 268 2521
tadas.povilauskas@seb.lt

SEB bankas, atsižvelgdamas į labiau, negu buvo laukta, augusį Lietuvos BVP pirmą pusmetį (BVP ūgtelėjo 4 proc., pašalinus sezono ir darbo dienų skaičiaus įtaką), rugpjūčio 27 dieną pasirodžiusiame SEB grupės leidinyje „Nordic Outlook“ paskelbė pagerintą šių metų Lietuvos ekonomikos prognozę nuo 3,2 iki 3,6 procento. Akivaizdžiai matome galimybę, kad augimas gali būti dar spartesnis, jei grūdinių kultūrų derlius Lietuvoje bus didesnis, negu prognozuojame. Tačiau esame pagrįstai atsargūs dėl 2020 metų, kuriais tikimės 2,4 proc. BVP augimo. Leidinyje pirmą kartą nustatyta 2,6 proc. ekonomikos augimo 2021 metais prognozė.

Šiomet namų ūkių vartojimas, tikėtina, augs 3,7 proc., o kitąmet lėčiau – 3,2 procento. Infliacija 2020 metais liks gana panaši kaip ir šiomet, o gyventojų disponuojamos pajamos augs lėčiau. Manome, kad kitąmet investicijos augs lėčiau negu šiomet – 5,2 proc., tačiau ir toliau naudojamos Europos Sąjungos struktūrinės lėšos vis dar turės teigiamą įtaką. Liekame konservatyvūs vertindami Lietuvos prekių ir paslaugų prekybos balansą kitąmet, nes sudėtinga tikėti, kad Lietuvos pramonė ir 2020 metais taip įspūdingai viršys pramonės Vakarų Europoje pokyčius.

Nebesitikime, kad iki JAV prezidento rinkimų keisis JAV ir Kinijos santykiai prekybos srityje. Didėja rizika, kad JAV ir Europos Sąjungos prekybos santykiai taip pat taps prastesni. Turime atidžiai stebėti Vokietijos ekonomikos raidą, kuriai dabar didžiausią neigiamą įtaką daro smunkanti automobilių ir elektrotechnikos gamyba. Visos apžvalgoje pateiktos ekonomikos augimo prognozės yra paremtos prielaida, kad nei JAV, nei euro zona per artimiausius dvejus metus nepatirs recesijos ir kietojo „Brexito“ nebus.

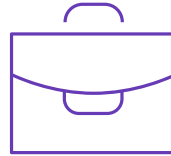

Vidaus vartojimas

Lietuvoje mažmeninė prekyba, išskyrus automobilių degalų prekybą, lyginamosiomis kainomis per 2019 metų sausį–liepą didėjo 6,2 proc., arba 1,2 proc. punktu sparčiau negu 2018 metais. Apyvarta to meto kainomis per septynis mėnesius ūgtelėjo 8 proc. (2018 metais ji padidėjo 6,8 proc.). Mažmeninė prekyba šiomet didėjo sparčiau negu praėjusiais metais, nes gyventojų disponuojamos pajamos augo sparčiau, vartotojų pasitikėjimo rodikliai buvo dar geresni, o infliacija liko stabili. Be to, šiomet Lietuvoje mažmeninė prekyba auga sparčiausiai Baltijos šalyse.

Didelę įtaką vartojimo mastui darė valdžios sprendimai, dėl kurių didėjo mažiausias pajamas gaunančių asmenų pajamos, nes didžiausia padidėjusių pajamų dalis buvo išleista prekėms ir paslaugoms, o ne sutaupyta. Sparčiai augo daugumos vartojimo prekių prekyba – pradedant elektriniais, buitinais prietaisais, baigiant farmacijos ir kosmetikos priemonėmis. Beje, per metus sumažėjusi degalų kaina taip pat sudaro palankias sąlygas daugiau išleisti

kitoms prekėms ar paslaugoms. Prognozuojame, kad kitąmet mažmeninės prekybos augimas, išskyrus automobilių degalų prekybą, dėl lėtesnių gyventojų pajamų augimo sulėtės iki 4–4,5 procento. Tiesa, dėl 9 proc. didesnės minimalios mėnesio algos (MMA), 8 proc. didesnių pensijų, augančių vaiko pinigų 2020 metais mažas pajamas gaunančių asmenų pajamos tebedidės gana sparčiai ir prilaikys mažmeninę prekybą nuo didesnio augimo sulėtėjimo.

Darbo rinka

Nedarbo lygis 2019 metų antrą ketvirtį buvo 6,1 procento. Pirmą kartą nuo 2010 metų nedarbas per metus padidėjo (2018 metų antrą ketvirtį jis buvo 5,9 proc.). Panašu, kad pasiteisina mūsų lūkesčiai, jog nedarbas Lietuvoje artimiausiu metu bus maždaug 6 proc., išliks nemažas skirtumas tarp nedarbo lygio ekonomiškai aktyviausiose ir pasyviausiose savivaldybėse. Be to, pernelyg sunerimti dėl per metus truputį padidėjusio nedarbo per anksti ir pažvelgus į Užimtumo tarnybos pateikiamus duomenis, kurie rodo, kad registruotas nedarbas antrą ketvirtį buvo 0,2 proc. punktais mažesnis negu prieš metus, kai siekė 8,1 procento. Iš viso šalyje liepos pabaigoje buvo registruota 137 tūkst. bedarbių, arba 5 tūkst. mažiau negu prieš metus. Po to, kai pastaraisiais metais buvo padidintos nedarbo išmokos ir palengvintos jų gavimo sąlygos, registruotas nedarbo lygis yra gerokai didesnis, negu skelbia Statistikos departamentas. Prognozuojame, kad šiomet ir kitąmet vidutinis nedarbas bus 6 proc., o 2021 metais jis sumažės iki 5,9 procento.

Vis dar pastebimas užimtųjų skaičiaus augimas, kuris rodo, kad verslas tebekuria darbo vietas. Antrą ketvirtį užimtųjų skaičius buvo 11 tūkst., arba 0,8 proc. didesnis negu prieš metus. Dar labiau ūgtelėjo samdomų darbuotojų skaičius – per metus jų padaugėjo 24 tūkstančiais. Kaip ir ankstesniais ketvirčiais, labiausiai paaugo samdomų darbuotojų skaičius transporto sektoriuje – 13 tūkstančių. Žinoma, dauguma šių darbuotojų yra ne lietuviai. Per pirmą pusmetį buvo išduota 22,6 tūkst., arba beveik tiek pat nacionalinių vizų kaip ir praėjusių metų tokiu pat laikotarpiu. Tačiau sparčiai augo užsieniečių, turinčių leidimą laikinai gyventi Lietuvoje, skaičius – jų per metus padaugėjo nuo 29,6 iki 40,4 tūkstančio. Užsieniečių įdarbinimo tendencijos per artimiausią laikotarpį nesikeis. Tačiau per kelierius metus jų skaičiaus pokytis gali pakrypti priešinga linkme, jeigu įsigalios Mobilumo paketas toks, koks jis buvo balandį priimtas Europos Parlamente.

SEB banko „Lietuvos makroekonomikos apžvalgoje“ pateikti duomenys yra paimti iš išorinių šaltinių. SEB bankas neprisiima jokios atsakomybės dėl išorinių šaltinių informacijos tikslumo, tikrumo ir išbaigtumo. Kiekviena nuomonė, teiginiai ir prognozės, pateiktos šioje apžvalgoje, yra tik SEB banko ir gali būti keičiamos be papildomo įspėjimo. Šis dokumentas ar atskira jo dalis nėra kvietimas ar pasiūlymas pirkti ar parduoti vertybinius popierius ar kitas investicines priemones ir negali būti jokio investicinio sprendimo ir (arba) vėliau sudaryto sandorio pagrindas ar dalis; taip pat SEB bankas nėra atsakingas už sprendimus, priimtus remiantis šioje apžvalgoje pateikta nuomone, teiginiais ir prognozėmis. Leidinyje pateiktos mintys gali skirtis nuo oficialios SEB banko pozicijos.

Pajamos

Šių metų antrą ketvirtį tęsėsi ankstesnių ketvirčių tendencijos: vidutinis darbo užmokestis prieš mokesčius (neįtraukiant individualių įmonių duomenų ir pašalinus indeksavimo dėl įsigaliojusių mokesčių pasikeitimo įtaką) augo tik 6,3 proc., arba lėčiausiai nuo 2015 metų vidurio. Viena vertus, lėtėjantis augimas rodo mažesnę įtampą darbo rinkoje ir didesnį įmonių atsargumą. Tačiau negalima nepastebėti, kad lėčiausiai atlyginimai šalyje antrą ketvirtį augo transporto (2,8 proc.) ir statybų (3,4 proc.) sektoriuose, kuriuose yra didžiausia dirbančių asmenų iš trečiųjų šalių dalis ir kuriuose nemažą galutinio užmokesčio dalį sudaro dienpinigiai. Kitose svarbiose ekonomikos šakose, tokiose kaip pramonė ar profesinė, mokslinė, techninė veikla, vidutinis darbo užmokestis augo sparčiau – atitinkamai 7 ir 8,9 procento.

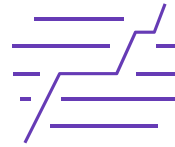
Valstybės sektoriuje per metus alga didėjo kur kas sparčiau – 11,4 procento. Valstybės sektoriuje alga labiausiai didėjo dėl dar praėjusiais metais priimtų sprendimų kelti darbo užmokestį švietimo ir sveikatos sektoriaus darbuotojams. Būtent šiuose sektoriuose vidutinis darbo užmokestis per metus išaugo labiausiai – pirmajame 14,3 proc., antrajame – 11,8 procento. Trečią ir ketvirtą šių metų ketvirčiais valstybės sektoriuje darbo užmokestis augo truputį lėčiau.

Galiausiai vidutinis darbo užmokestis, įtraukus privataus ir valstybės sektoriaus duomenis, Lietuvoje per metus augo 7,9 procento. Latvijoje vidutinis bruto darbo užmokestis antrą ketvirtį buvo 7,8 proc., Estijoje – 7,4 proc., Lenkijoje – 7 proc. didesnis negu prieš metus, todėl akivaizdu, kad mūsų regione darbo užmokestis auga gana panašiu tempu.

Prognozuojame, kad kitąmet vidutinis darbo užmokestis prieš mokesčius augs lėčiau – 6,5 proc., o 2021 metais augimas sulėtės iki 5,8 procento. Teigiamą įtaką vidutinio darbo užmokesčio augimui kitąmet darys jau patvirtintas 9 proc. minimalios mėnesio algos didinimas. Taip pat kiek sparčiau negu vidutinis darbo užmokestis šalyje kitąmet turėtų augti ir valstybės sektoriaus darbuotojų alga. Neigiamą įtaką darbo užmokesčio pokyčiams darys lėčiau augiantis eksportuojantis verslas.

Darbo užmokestis po mokesčių dėl mokesčių sistemos reformos, kai ne tik buvo padidintas neapmokestinamųjų pajamų dydis (NPD) ir išplėstas jo taikymas, bet ir sumažintas socialinio draudimo tarifas leidžiant pačiam žmogui pasirinkti, ar jis nori dalyvauti privačiai kaupiant pensiją prisidėdamas pats, antrą ketvirtį ūgtelėjo 13,3 procento – iki 818 eurų. Suprantama, jeigu žmogus, gaunantis vidutinį darbo užmokestį, nusprendė ir toliau kaupti maksimaliai, jo alga po mokesčių į rankas augo lėčiau. Kitąmet darbo užmokestis po mokesčių augs sparčiau negu darbo užmokestis prieš mokesčius, tačiau kiek, priklausys nuo Seimo sprendimo, koks kitąmet bus didžiausias neapmokestinamųjų pajamų dydis (NPD). Labai tikėtina, kad dar praėjusiais metais patvirtintas sprendimas didinti maksimalų NPD nuo 300 iki 400 eurų 2020 metais bus keičiamas.

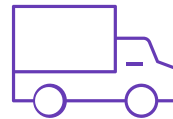
Vidutinė senatvės pensija turint būtinąjį stažą 2019 metų balandį buvo 365 eurai, arba 12,8 proc. didesnė negu prieš metus. Kitąmet, atsižvelgus į pensijų indeksavimo metodiką, vidutinė senatvės pensija turint būtinąjį stažą turėtų priartėti prie 400 eurų. Žinoma, Seime rudenį gali atsirasti įvairių pasiūlymų, dėl kurių mažiausias pensijas gaunančių asmenų senatvės pensija kitąmet galėtų didėti labiau.

Kainos

Metų viduryje metinė infliacija Lietuvoje liko gana stabili ir liepą siekė 2,7 procento. Latvijoje metinė infliacija buvo 2,9 proc., Estijoje – 2,1 proc., o Lenkijoje – 2,9 procento. Estijoje infliacija liepą smuko dėl nuo liepos 1 dienos gerokai sumažintų akcizų alkoholiui. Visoms Baltijos šalims šių metų vasarą buvo bendra tai, kad dėl sausos ir karštos gegužės bei birželio šoktelėjo daržovių kainos, kurios lėmė spartesnę maisto kainų infliaciją. Tačiau dėl atpigusios žaliavinės naftos ir jos produktų tarptautinėje rinkose šių metų vasaros pabaigoje degalai jau buvo pigesni negu prieš metus. Be to, didėjanti internetinės drabužių prekybos konkurencija lemia tai, kad šiemet drabužiai ir avalynė yra pigesni negu prieš metus. Galiausiai dėl didėjančių darbo jėgos sąnaudų (kaip ir anksčiau) stabiliai auga paslaugų kaina, kurios įtaka bendram vartotojų kainų krepšelio pokyčiui yra apie 1,2–1,3 procentinio punkto.

Prognozuojame, kad šiemet vidutinė metinė infliacija pagal suderintą vartotojų kainų indeksą bus 2,4 proc., kitąmet mažės iki 2,3 proc., o 2021 metais ūgtels iki 2,4 procento. Kitąmet gyventojams turėtų pigti gamtinės dujos, elektros kaina nesikeis. SEB grupė prognozuoja, kad kitąmet vidutinė „Brent“ naftos kaina bus 12 proc. didesnė negu šiemet (viena iš priežasčių – IMO 2020 reikalavimai), todėl degalų kaina taip pat turėtų keliais proc. būti didesnė. Manome, kad maisto brangimas pasiekė piką. Ypač dėl mažesnių grūdinių kultūrų supirkimo kainų artimiausiu metu metinis maisto kainų pokytis ims mažėti. Nors kitąmet vidutinis darbo užmokestis augs lėčiau, paslaugų kainos tebeaugs panašiu tempu, ypač turint omeny patvirtintą sprendimą dėl minimalios mėnesio algos didinimo 9,4 procento.

Eksportas

Prekių eksportas 2019 metų pirmą pusmetį augo 7,6 proc., arba sparčiau, negu tikėjomės. Lietuviškų prekių eksportas, be naftos produktų, didėjo 7,8 proc., o reeksportas – 7,3 procento. Lietuviškų prekių eksportas augo į beveik visas dešimt didžiausių šalių partnerių, o labiausiai į Prancūziją, Nyderlandus, Norvegiją. Gana smarkiai – net 9 proc. didėjo eksportas ir į Vokietiją, nors jos ekonomika balansuoja tarp augimo ir smukimo. Nesitikime, kad antrą šių metų pusmetį mūsų šalies eksportuotojams pavyks išlaikyti tokį eksporto augimo tempą.

Pirmiausia reikėtų pastebėti, kad šių metų, o ypač antro ketvirčio, prekių eksporto duomenis pagražino javų eksporto šuolis – vien per antrą ketvirtį eksportuota 106 mln. eurų daugiau javų negu prieš metus. Visa tai lėmė grūdų prekybininkų sprendimas sudaryti eksporto sutartis, kuriose nustatyta grūdus į laivus krauti tik vėlyvą pavasarį. Šių metų javų derlius bus bent penktadaliu geresnis negu prieš metus, todėl ir javų krova Klaipėdos jūrų uoste šių metų pabaigoje bus didesnė negu prieš metus. Tačiau problema ta, kad šiemet grūdų kaina biržose yra 15–20 proc. mažesnė negu prieš metus, todėl bendra grūdų eksporto vertė kis nedaug.

Taip pat šiais metais sparčiai – ketvirtadaliu – ūgtelėjo trąšų eksportas. Sparčiau ir dėl didesnių kainų, ir dėl didesnių kiekių augo azotinių trąšų pardavimo į užsienį vertė. Iki istorinių

žemumų kritusi gamtinių dujų kaina sudarė palankias sąlygas didžiausiai Lietuvoje azotinių trąšų gamintojai didinti gamybą.

Pirmas metų pusmetis buvo sėkmingas ir plastikų, medienos, baldų eksportuotojams. Prasčiausiai pirmą pusmetį sekėsi drabužių ir metalo laužo eksportuotojams.

Kol kas stebina ir Lietuvos pramonės pasitikėjimo rodikliai, kurie, priešingai negu kitose Europos Sąjungos šalyse, rugpjūtį liko tokie pat kaip ir prieš metus. Įdomu ir tai, kad lūkesčiai dėl eksporto taip pat nėra pakitę, todėl galima teigti, kad bent per artimiausius du–tris mėnesius didesnių neigiamų eksporto pokyčių nebus, tiesiog tik augimo tempas bus lėtesnis. Taip pat toliau esame labai atsargūs ir dėl kitų metų eksporto prognozių, nes darome prielaidą, kad daugelio pagrindinių eksporto partnerių prekių paklausa augs lėčiau. Žinoma, daug kas priklausys ir nuo to, ar „Brexit“ drama ar šiemet, ar kitąmet baigsis išsiskyrimu be susitarimo.

Pramonės įmonių atsargumą galima įžvelgti paanalizavus materialinių investicijų statistiką. Per pirmą 2019 metų pusmetį apdirbamosios gamybos įmonės investavo tik 1,5 proc. daugiau negu pirmą 2018 metų pusmetį. Be to, privačių visų sektorių investicijos į įrenginius, mašinas, transporto priemones šių metų pirmą pusmetį netgi smuko 0,9 procento. Statistikos departamento apklausų duomenimis, pramonės įmonės šių metų trečią ketvirtį panaudoja maždaug 77 proc. pajėgumų, o tai yra istoriškai daug. Tikėtina, kad 2020 metais šis santykis bus šiek tiek mažesnis.

Paslaugų eksporto augimas 2019 metų antrą ketvirtį sulėtėjo. Pirminiais duomenimis, transporto ir saugojimo sektoriaus įmonių pajamos antrą metų ketvirtį buvo 9,1 proc. didesnės negu prieš metus, kai pirmą ketvirtį augimas siekė 13,4 procento. Augimą pristabdė vandens ir oro transporto paslaugas teikiančių bendrovių eksportas. Dėl gegužę sustabdytos konteinerių paskirstymo veiklos „Smeltės“ terminale nustojo augti viso Klaipėdos jūrų uosto krova, tad panašu, kad artimiausiais mėnesiais metinis pokytis gali likti neigiamas. Krovinių vežimo kelių transporto sektoriaus eksportas antrą pusmetį augs, tačiau lėtesniu tempu.

Kredito rinka

Kredito įstaigų paskolų verslui portfelis 2019 metų liepos pabaigoje buvo 297 mln. eurų, arba 3,3 proc. mažesnis negu prieš metus. Priežasčių, kodėl sumažėjo paskolų verslui likutis, yra keletas. Pirmą, labiausiai per metus (daugiau negu 300 mln. eurų) sumažėjo paskolų portfelis profesinės, mokslinės ir techninės veiklos sektoriaus įmonėms. Tikėtina, kad šiam sumažėjimui didžiausią įtaką turėjo „Maxima Grupė“, praėjusių metų rugsėjį išplatinti 300 mln. eurų obligacijų emisiją, kuria padengė dalį savo įsipareigojimų kredito įstaigoms. Antra, per metus sparčiai mažėjo ir bankų paskolų energetikos bendrovėms portfelis. Didžiausios energetikos grupės „Lietuvos energija“ įmonės investicijas finansavo praėjusiais metais išplatintos 300 mln. eurų obligacijų emisijos lėšomis ir taip pat mažino įsipareigojimus bankams. Trečia, tokių sektorių kaip nekilnojamojo turto vystymo bendrovių paskolų paklausa yra didesnė negu bankų siekis didinti savo portfelį, o tai lemia, kad įmonėms, kurių projektai rizikingesni, yra sudėtingiau gauti finansavimą. Ketvirta, paskolų portfelis verslui per metus mažėjo viename iš didžiųjų Lietuvos bankų, kuris vis dar bando pertvarkyti savo balansą ir finansavimosi struktūrą. Dėl tokios situacijos, kai paskolų paklausa yra didelė, o paskolų kokybė tebėra gera, toliau didėja nebankinio finansavimo teikėjų galimybės plėstis rinkoje.

Paskolų namų ūkiams portfelis per metus toliau stabiliai augo ir liepą perlipo 10 mlrd. eurų kartelę. Metinis paskolų namų ūkiams portfelis ūgtelėjo 8 proc., o tik būsto paskolų – 8,6 procento. Kadangi paskolų portfelis augo daugmaž panašiu tempu kaip darbo pajamų pokytis, tokį augimą vis dar galima laikyti normaliu. Tačiau yra požymių, rodančių, kad gyventojai skolinasi rizikingiau, o šį veiksnių kreditoriams reikia atidžiai stebėti. Vartojimo paskolų gyventojams portfelis per metus bankuose pasistiebė maždaug 8,1 proc. – iki 733 mln. eurų, kai ne bankų suteikiamų vartojimo kredito paskolų portfelis per metus padidėjo net 22 proc. – iki 634 mln. eurų. Galiausiai per tarpusavio skolinimosi operatorius suteiktų vartojimo paskolų portfelis šoktelėjo net 68 proc. – iki 42 mln. eurų.

Indėlių pinigų finansų įstaigose ir toliau sparčiai daugėjo. 2019 metų liepos pabaigoje Lietuvos rezidentų indėliai buvo 10 proc. didesni negu prieš metus. Namų ūkių indėliai augo 13,8 proc., įmonių – 8,3 procento. Indėliai kredito įstaigose sparčiai auga dėl padidėjusio einamosios ir kapitalo sąskaitos pertekliaus ir didesnės verslo skolos užsieniui, kuri rodo, kad pinigai ateina į Lietuvos ekonomiką, o ne atvirksčiai. Be to, paskolų portfelis šalyje, nors ir lėčiau, bet vis vien auga, tad taip pat lemia gyventojų ir verslo lėšų bankuose didėjimą.

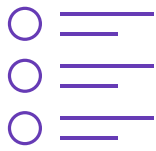
Būsto rinka

Nekilnojamojo turto agentūros „Ober-Haus“ duomenimis, liepą vidutinė buto kaina Vilniuje buvo 5,7 proc., Kaune – 6,3 proc., Klaipėdoje – 4,3 proc. didesnė negu prieš metus. Panašiu tempu augo ir senos, ir naujos statybos būsto kaina. Toks kainų pokytis vis dar yra lėtesnis už vidutinių dirbančio asmens pajamų pokytį, tad kol kas nerimo nekelia. Bankų būsto paskolų portfelis taip pat tebeauga panašiu kaip ir pajamų pokytis tempu. Tiesa, būsto kaina sparčiau auga mažesniuose miestuose, kur naujo būsto pasiūla yra labai nedidelė, todėl būsto įperkamo rodikliai didėja ne visoje Lietuvoje.

Po labai aktyvios metų pradžios pirminėje Vilniaus butų rinkoje, kai per mėnesį buvo parduodama ir rezervuojama apie 500 butų per mėnesį, birželį ir liepą vidutinis sandorių skaičius sumažėjo. Sandorių vasarą įprastai sudaroma mažiau, ypač kai karšta, tačiau tikėtina, kad tai yra ženklas, kad tokio gero rezultato, koks buvo pirmą pusmetį, pakartoti antrą pusmetį nebepavyks.

Per metus išaugusi naujo būsto paklausa sostinėje suviliojo būsto vystymo bendrovės pasiūlyti pirkėjams dar daugiau naujų gyvenamojo būsto projektų, todėl nenuostabu, kad bendrovės „Inreal“ duomenimis, neparduotų butų skaičius liepą pagal statomų ir jau pastatytų būstų projektus šoktelėjo iki 5,4 tūkst. ir buvo 12 proc. didesnis negu prieš metus. Jeigu pasiteisins lūkesčiai, kad naujų butų paklausa Vilniuje antrą pusmetį bus mažesnė negu pirmą, būsto kainų augimas gali truputį sulėtėti.

Antrą 2019 metų pusmetį gyvenamojo būsto rinka Lietuvoje bus aktyvi, tačiau sandorių skaičius pirminėje rinkoje bus šiek tiek mažesnis – tai perspėja, kad bent jau Vilniuje neparduotų naujų būstų skaičius neturėtų mažėti. Gyventojų lūkesčiai dėl būsto kainų pokyčių metų pabaigoje dar liks panašūs kaip ir dabar. Daugiau nerimo kelia 2020 metai, nes, jeigu pasiteisins lūkesčiai dėl lėtesnio ekonomikos ir gyventojų pajamų augimo, tai turėtų sulėtinti ir nekilnojamojo turto rinkos augimo tempą.

Valdžios politika

Nacionalinio biudžeto pajamos per septynis 2019 metų mėnesius 3,1 proc., arba 190 mln. eurų, viršijo Finansų ministerijos prognozę. Geriausiai sekėsi surinkti gyventojų pajamų mokesčio pajamas – jų gauta 1,88 mlrd. eurų, arba 89 mln. eurų daugiau, negu planuota. Pelno ir akcizų mokesčių pajamos taip pat šiek tiek viršijo prognozę. Praėjusių metų pabaigoje i nuogaštavimas, kad Finansų ministerijos planas surinkti 8,5 proc. daugiau pridėtinės vertės mokesčio negu 2018 metais, yra labai drąsus, pasitvirtina. Šiomet per septynis šių metų mėnesius šio mokesčio pajamos buvo 1,9 proc. mažesnės, negu prognozuota. Tiesa, Valstybinė mokesčių inspekcija (VMI) šiomet sparčiau grąžino PVM permoką mokesčių mokėtojams, todėl negrąžintas PVM skirtumo likutis buvo mažesnis negu prieš metus. Tačiau tai, kad deklaruota PVM prievolė per septynis šių metų mėnesius augo 7,4 proc., arba lėčiau negu 2018 metais, kai didėjo 9,3 proc., rodo, kad pasiekti 8,5 proc. PVM pajamų mokesčio augimą šiomet vargu ar bepavyks. Beje, tai, kad šiomet per pirmą pusmetį namų ūkių galutinio vartojimo išlaidos didėjo 5,7 proc., arba lėčiau negu deklaruota PVM prievolė, patvirtintų prielaidą, kad kova su šešėliu duoda vaisių, tačiau lėčiau negu pernai.

Šiomet šalies BVP augs sparčiau negu potencialusis BVP, o valdžios sektoriaus perteklius bus mažesnis negu praėjusiais metais, todėl šių metų fiskalinė politika yra prociklinė. Kaip ir anksčiau, prognozuojame, kad šiomet valdžios sektoriaus balanso perteklius bus 0,3 proc., o ateinančiais metais jis toliau leisis žemyn. Pavyzdžiui, praėjusiais metais valstybės biudžeto išlaidos buvo mažesnės, negu prognozuota, dėl kuklesnio bendrojo finansavimo lėšų panaudojimo lėčiau, negu buvo planuota skiriant ES finansinę paramą. Tačiau šiomet ir kitąmet, sparčiau skiriant ES finansinę paramą, bendrojo finansavimo lėšų gali būti išleista daugiau, negu buvo planuota praėjusių metų pabaigoje. Be to, išlaidos karinei ginkluotei ir karinėms atsargoms, kurios į apskaitą traukiamos pagal kaupiamąjį principą, šiomet ir kitąmet didės dėl įrangos, už kurią jau iš dalies sumokėta, pristatymo į Lietuvą.

Valdžia šiomet padidins finansines atsargas, tačiau didžiausia jų dalis bus ne Rezerviniame fonde (jame planuojamas 350 mln. eurų likutis), o „Sodros“ fonde (290 mln. eurų) ir Privalomojo sveikatos draudimo fonde (270 mln. eurų). Reikėtų pastebėti, kad dėl pensijų indeksavimo pensijos artimiausius dvejus metus augs sparčiau negu darbo užmokesčio fondas, todėl ir „Sodra“, ir valstybės biudžetas turės ieškoti papildomų finansavimo šaltinių.

Kol kas panašu, kad Vyriausybė ir Finansų ministerija tęs sudėtingą darbą stengdamasi patenkinti dalį valdančiosios koalicijos prašymų didinti valstybės išlaidas ir kartu neprarasti fiskalinės drausmės. O pastarąją būtina saugoti, kad, atėjus prastesniam ekonomikos laikotarpiui, būtų galima pigiau pasiskolinti finansų rinkose norint padengti atsirandantį biudžeto deficitą. Naujasis Vyriausybės siūlymas didinti vaiko pinigus mažiau, negu susitarė valdančioji koalicija (siūloma išmoką didinti nuo 50 iki 60 eurų, o papildomą, kurią gauna gausios, nepasiturinčios ir neįgalūs vaikus auginančios šeimos, – nuo 20 iki 40 eurų), rodo siekį mažinti biudžeto pajamų išlaidų augimą, nes vien tai padėtų sutaupyti bent 40 mln. eurų biudžeto pajamų. Tvirtinant 2020 metų biudžetą daug diskusijų bus ir dar dėl praėjusiais metais patvirtinto didžiausio NPD kėlimo nuo 300 iki 400 eurų, nes, padidinus NPD kukliu (alternatyvus siūlymas didinti 50 eurų), biudžetas prarastų mažiau lėšų. Tačiau tokį sprendimą būtų galima pateisinti tik tuo atveju, jeigu šios biudžeto lėšos išties būtų panaudotos efektyviai. Galiausiai vargu ar visi viešojo sektoriaus darbuotojai bus patenkinti planuojamu siūlymu dėl kitų metų darbo užmokesčio pokyčių.

1 lentelė. Pagrindinių Lietuvos ekonominių rodiklių prognozė 2019–2021 metais.

Rodiklis	2016 m.	2017 m.	2018 m.	2019 m. (prognozė)	2020 m. (prognozė)	2021 m. (prognozė)
Nominalusis BVP (mlrd. EUR)	38,8	42,2	45,1	48,1	50,5	53,1
Realiojo BVP metinis pokytis (proc.)	2,4	4,1	3,5	3,6	2,4	2,6
Namų ūkių vartojimo išlaidų metinis pokytis (proc.)	5,1	3,4	3,9	3,7	3,2	3,2
Valdžios sektoriaus vartojimo išlaidų metinis pokytis (proc.)	-0,1	-0,4	0,8	1,0	0,8	0,6
Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas (proc.)	0,3	6,8	6,5	6,4	5,2	4,1
Prekių ir paslaugų eksportas (proc.)	4,0	13,6	5,1	4,6	2,7	3,0
Prekių ir paslaugų importas (proc.)	3,8	12,0	4,3	4,4	3,7	3,5
Vidutinė metinė infliacija, apskaičiuota pagal SVKI** (proc.)	0,7	3,7	2,5	2,4	2,3	2,4
Vidutinis nedarbo lygis (proc.)	7,9	7,1	6,2	6,0	6,0	5,9
Užimtųjų skaičiaus pokytis (proc.)	2,0	-0,5	1,0	0,8	0,1	-0,2
Vidutinio bruto darbo užmokesčio* pokytis (be II, proc.)	7,9	8,2	9,9	8,2	6,5	5,8
Valdžios sektoriaus balansas (proc. BVP)	0,3	0,5	0,7	0,3	0,1	0,0
Valdžios sektoriaus skola (proc. BVP)	40,1	39,4	34,2	36,5	35,5	34,5

*Neįtraukiant individualių įmonių.

2 lentelė. Kiti svarbūs Lietuvos makroekonominiai ir finansiniai rodikliai.

Rodiklis	2014 m.	2015 m.	2016 m.	2017 m.	2018 m.	2019 m.
Mažmeninės prekybos, išskyrus transporto priemonių prekybą, metinis pokytis palyginamosiomis kainomis (proc.)	5,5	5,3	6,8	4,4	6,5	6,4 (I–VII mėn.)
Pramonės produkcijos metinis pokytis (proc.)	0,1	4,5	2,9	6,9	4,8	5,1 (I–VII mėn.)
Statybos darbų metinis pokytis (proc.)	16,8	-3,5	-9,3	9,2	13,7	12,3 (I pusm.)
Materialinių investicijų metinis pokytis (proc.)	5,6	10,1	-0,9	5,3	4,8	9,3 (II ketv.)
Pramonės pasitikėjimo rodiklis (punktais)	-16	-16	-7	-9	-6	1 (rugpjūtis)
Vartotojų pasitikėjimo rodiklis (punktais)	-8	-4	-1	-3	-1	7 (rugpjūtis)
Prekių eksporto metinis pokytis (proc.)	-0,7	-6,0	-1,3	16,8	7,0	7,6 (I pusm.)
Lietuviškos kilmės eksportas	-6,7	-2,2	0,5	15,4	10,2	7,8 (I pusm.)
Reeksportas	8,3	-10,9	-3,8	18,9	2,5	7,3 (I pusm.)
Prekių importo metinis pokytis (proc.)	-1,2	-1,9	-2,2	16,5	8,6	(I pusm.)
Einamosios sąskaitos balansas (proc. BVP, 4 ketvirčiai)	3,2	-2,3	-0,8	0,9	1,6	2,5 (I pusm.)
Tiesioginės užsienio investicijos (proc. BVP)	34,9	36,1	35,8	35,1	34,4	33,2 (I ketv.)
Darbo našumo pokytis (proc.)	1,9	-0,7	-1,0	7,0	1,9	3,1 (II ketv.)
Būsto kainų indekso metinis pokytis (proc.)	6,5	3,7	5,4	9,0	7,3	6,8 (I ketv.)
Vidutinė metinė infliacija pagal SVKI ¹ (proc.)	0,2	-0,7	0,7	3,7	2,5	2,3 (liepa)
Vienetinių darbo sąnaudų metinis pokytis (proc.)	3,0	5,2	6,1	3,8	5,5	7,4 (II ketv.)
Metinė infliacija pagal VKI ² (proc.)	-0,3	-0,1	1,7	3,9	1,9	2,7 (liepa)
Kitų PF ³ paskolų rezidentams, išskyrus PF], metinis pokytis (proc.)	-1,5	2,4	8,9	1,9	5,7	1,8 (liepa)
Rezidentų, išskyrus PF], indėlių kitose PF] metinis pokytis (proc.)	17,9	5,5	8,4	6,7	12,4	10,0 (liepa)

1. Suderintas vartotojų kainų indeksas.

2. Vartotojų kainų indeksas.

3. Pinigų finansų įstaiga.

3 lentelė. Pagrindinių eksporto partnerių BVP pokyčių prognozė 2019 – 2021 metais

Rodiklis	2018 m.	2019 m. (prognozė)	2020 m. (prognozė)	2021 m. (prognozė)
Latvija	4,8	2,4	2,0	2,5
Estija	3,9	3,0	2,3	2,0
Lenkija	5,1	4,2	3,1	3,0
Euro zona	1,9	1,0	1,1	1,3
Švedija	2,4	1,5	1,3	1,7
Rusijos Federacija	2,3	0,8	1,7	1,9
JAV	2,9	2,3	1,8	1,7
Kinija	6,6	6,3	6,1	6,0